

تعاون، سال بیستم، شماره ۲۱۰ و ۲۱۱، دی و بهمن ۱۳۸۸

نقش عضویت در تعاونیهای جنگل نشینان در بهره برداری از منابع جنگلی غرب استان مازندران

زینب حیدرپور توتکله^۱، دکتر حسین شعبانعلی فمی^۲، دکتر علی اسدی^۳،
دکتر ایرج ملک محمدی^۴

چکیده

در دهه های اخیر جلب مشارکت مردمی در بهره برداری از منابع طبیعی مورد توجه کشورهای مختلف بوده است. یکی از الگوهای بهره برداری از منابع جنگلی در ایران، ایجاد شرکتهای تعاونی است که در مناطق شمال کشور به ویژه غرب استان مازندران و در شهرستان رامسر متمرکز شده است. بررسی نقش عضویت در شرکتهای تعاونی جنگل نشینان در بهره برداری بهینه از منابع جنگلی امری بسیار مهم شمرده می شود که در این تحقیق به آن پرداخته شده است. بنابراین، هدف کلی این تحقیق بررسی نقش عضویت در تعاونیهای جنگل نشینان در بهره برداری از منابع جنگلی غرب استان مازندران در محدوده زمانی ۱۳۸۴-۸۵ بوده است.

e-mail: zeynab132@yahoo.com

۱. کارشناس ارشد توسعه روستایی

۲. استادیار دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران

۳. دانشیار دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران

۴. استاد دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران

این تحقیق به روش پیمایشی انجام شده و روایی ابزار تحقیق یعنی پرسشنامه، با استفاده از دیدگاه استادان و کارشناسان مورد تأیید قرار گرفته و پایایی آن ۰/۸۱ به دست آمده است. جامعه آماری شامل جنگل نشینان عضو ($N_1=570$) و غیر عضو تعاونی ($N_2=10596$) در غرب استان مازندران و نمونه آماری شامل ۷۶ نفر افراد غیر عضو و ۷۵ نفر عضو است. نتایج آزمون t نشان داد که بین میزان مشارکت افراد عضو و غیر عضو در بهره‌برداری از منابع جنگلی تفاوت معنی داری وجود دارد. تحلیل همبستگی نیز نشان داد که رابطه مثبت و معنی داری بین میزان مشارکت افراد مورد مطالعه در زمینه بهره‌برداری از منابع جنگلی وجود دارد. آزمون رگرسیون چندمتغیره نشان داد که مجموع متغیرهای حفاظت و توسعه به میزان ۶۶/۸ درصد از واریانس متغیر وابسته بهره‌برداری را تبیین می‌کنند. این مطلب نشان می‌دهد در این تحقیق متغیرهایی که مقدار قابل ملاحظه‌ای از واریانس کل را تبیین کرده‌اند مورد شناسایی و بررسی قرار گرفته‌اند.

کلیدواژه‌ها:

تعاونی، منابع جنگلی، جنگل نشینان، مشارکت، بهره‌برداری، مازندران

مقدمه

بخش مهمی از منابع تجدید شونده را جنگلها تشکیل می‌دهند و هنوز زندگی شمار قابل توجهی از انسانها و حیوانات به جنگلها وابسته است. جوامع محلی انسانی به اشکال مختلف از جنگلها و مراتع استفاده می‌کنند و تولیدات جنگلی به نوعی در تأمین غذا، اشتغال و سایر عایدات مؤثر می‌باشند. از این رو باید در برنامه‌های ارائه شده در زمینه بهره‌برداری بهینه از این منابع، نقش جمعیت انسانی و مشارکت آنها مورد توجه قرار گیرد. از کل ۱۲/۴ میلیون هکتار جنگلهای کشور تنها ۱/۳ میلیون هکتار آن توجیه اقتصادی دارند، بدین معنا که دارای توان تولید اقتصادی چوب قابل فروش هستند و میزان پتانسیل تولید آنها به ۹ میلیون هکتار

می‌رسد (میانگین رویش سالانه ۷ متر مکعب در هکتار است). البته با توجه به برداشتهای غیرقانونی و قاچاق چوب به نظر می‌رسد که حداکثر میانگین رویش سالانه چوب جنگلی از ۳ متر مکعب در هکتار تجاوز نمی‌کند. بر این اساس حداکثر برداشت سالانه چوب ۳/۹ میلیون متر مکعب است (شاعری و سعدی، ۱۳۸۳، ۱۵). با توجه به شرایط مذکور ضرورت دارد مشارکت مردم در حفاظت و بهره‌برداری از منابع طبیعی مورد توجه قرار گیرد، زیرا بدون مشارکت مؤثر و آگاهانه مردم و ساکنان مناطق جنگلی امیدی به بهره‌برداری قانونی و مناسب از این منابع نیست و احتمال برداشتهای غیرقانونی و بی‌رویه افزایش می‌یابد. گفتنی است که مشارکت در مدیریت منابع طبیعی به مفهوم همکاری و فعالیت آگاهانه تشکلهای مردمی، سازمانها و نهادهای دولتی و غیردولتی، بهره‌برداران، مجریان طرحها و همه افراد ذینفع در برنامه‌های حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی باشد (عرفانی‌فرد و شامخی، ۱۳۸۳، ۱۲؛ فرهادیان، ۱۳۷۶، ۲؛ سازمان جنگلها و مراتع، ۱۳۸۰، ۵). بدیهی است که بهره‌برداری از جنگل نیز که به نوعی برداشت چوب از درختان جنگلی محسوب می‌شود، باید مطابق با موازین علمی و فنی و زیست‌محیطی باشد و در عین حال از اصول اجتماعی و اقتصادی پیروی نماید (رمضان زاده، ۱۳۸۴، ۳). مدیریت جنگل را نیز می‌توان تعیین شرایط و ضوابط بهره‌برداری اعم از شکل، مقدار، نوع، زمان و... دانست (انصاری، ۱۳۶۷، ۴۸) و (FAO, 2005, 2). همان‌طور که در تعریف این دو مفهوم نیز اشاره شده است، مشارکت مردمی و اجتماعی مؤلفه بسیار مهمی در مدیریت منابع جنگلی به شمار می‌رود.

در بررسی سازوکارهای مدیریت منابع جنگلی در جهت رسیدن به حد مطلوب، شاخصهای مطلوبیت بهره‌برداری مطرح می‌شود. این شاخصها در یک شرایط خاص و در یک جامعه معین عبارتند از:

الف) شاخص بازده پایا یا بهره‌برداری مستمر و همیشگی از منابع طبیعی؛

ب) شاخص بازده اقتصادی یا میزان بهره‌برداری از منابع جنگلی؛

ج) شاخص اجتماعی یا مقدار و نوع نتایج اجتماعی مترتب بر بهره‌برداری از جنگلها برای جامعه .

این سه شاخص باید در یک ترکیب مناسب در کنارهم قرار گیرند و ترکیب شوند تا امکان بهره‌برداری بهینه را فراهم آورند (عرفانی فرد و شامخی، ۱۳۸۳، ۱۲). به نظر می‌رسد شاخص اجتماعی مدیریت منابع جنگلی که مشارکت نهادهای اجتماعی را در بطن خود دارد، بسیار حائز اهمیت باشد.

به طور کلی بهره‌برداری از جنگل در ایران به دو دوره تقسیم می‌شود: قبل از طرحهای جنگلداری که در دو شکل سنتی (قطع و تبدیل درخت در عرصه جنگلی) و تجاری ولی مقطعی بوده است، و بعد از طرحهای جنگلداری که از سال ۱۳۳۸ شروع شده است. طرح جنگلداری طرحی است که در آن مقدار و محل و زمان برداشت و مدت اجرا و نحوه بهره‌برداری و عملیات احیایی و عمرانی - که در داخل جنگل و یا جنگلهای مربوطه باید انجام شود - درج شده و به تصویب سازمان جنگلبانی ایران رسیده است (سازمان جنگلها و مراتع، ۱۳۸۰، ۵). این در حالی است که طرحهای جنگلداری از زمان تأسیس تا کنون، از طریق سرمایه‌گذاری خصوصی، دولتی و تعاونی اجرا گردیده‌اند که اهم موارد آنها به شرح زیر می‌باشد:

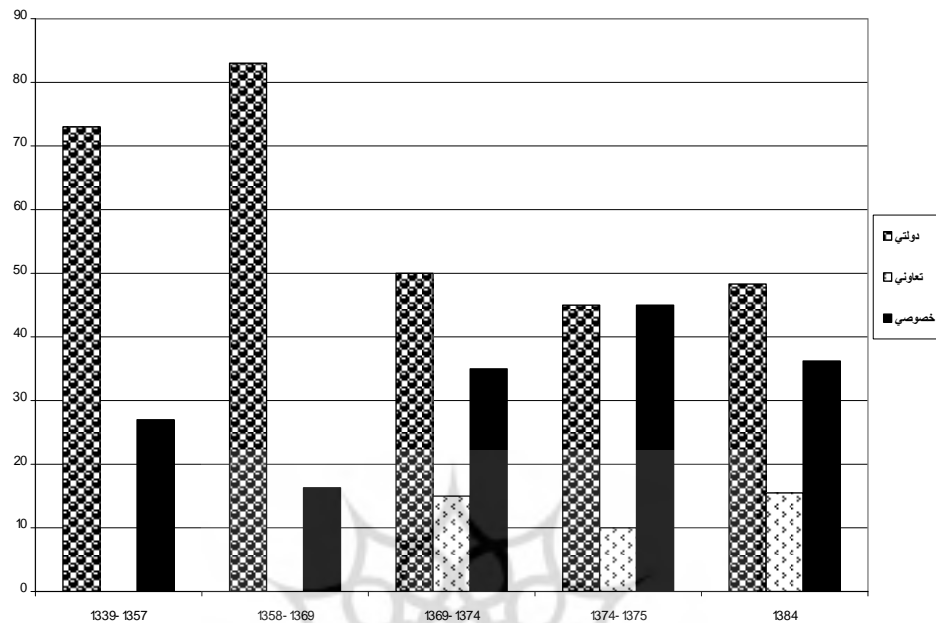
۱. از آغاز تهیه و اجرای طرحهای جنگلداری (۱۳۳۹) تا سال ۱۳۵۷، حضور بخش خصوصی در مقابل بخش عمومی یا دولت ناچیز بود و تعاونیها در اداره جنگلها نقشی نداشتند. چنانکه نمودار ۱ نشان می‌دهد، در سال ۱۳۵۷ سهم بخش عمومی و خصوصی از طرحهای جنگلداری به ترتیب ۷۳ و ۲۷ درصد بود (جلالی، ۱۳۶۷، ۴۸).

۲. بعد از انقلاب از سالهای ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۹ به دلیل عملکرد ضعیف و بدبینی عمومی نسبت به بخش خصوصی، همزمان با دولتی سازی صنایع بزرگ کشور، بانکها و ... طرحهای جنگلداری در سطح وسیعی تحت مدیریت دولتی قرار گرفت و حضور بخش خصوصی کاهش یافت به طوری که سهم بخش خصوصی در سال ۱۳۶۹ نسبت به سال ۱۳۵۷ به میزان

۱۶/۳ درصد کاهش و سهم بخش عمومی به میزان ۸۳ درصد افزایش یافت (نمودار ۱) (همان منبع).

۳. از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۷۴ به دلیل جهتگیری سیاست اقتصادی دولت به سوی گسترش مشارکت نهادهای مدنی و خصوصی بر اساس الگوها و اهداف برنامه‌های پنجساله اول و دوم توسعه اقتصادی و اجتماعی مبنی بر مشارکت بیشتر بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری و خصوصی‌سازی، حضور بخش خصوصی در اداره جنگلها به سرعت افزایش یافت. در این دوره از سال ۱۳۶۵ به منظور حل معضلات اجتماعی و اقتصادی جنگلهای مخروبه و سهم نمودن جنگل نشینان، نوع دیگری از مدیریت تحت عنوان تعاونیهای جنگل نشینان نیز شکل گرفت و شروع به گسترش نمود. در نتیجه در سال ۱۳۷۴ سهم بخش دولتی نسبت به سال ۱۳۶۹ به میزان ۵۰ درصد کاهش و در مقابل سهم بخش خصوصی و تعاونی به ترتیب به ۳۵ و ۱۵ درصد افزایش یافت (نمودار ۱) و در چارچوب سیاستهای تعدیل اقتصادی روند خصوصی‌سازی به حدی سرعت گرفت که تنها در طول یک سال از سال ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۵ سهم بخش خصوصی از ۳۵ به ۴۵ درصد افزایش و سهم بخش دولتی از ۵۰ به ۴۵ درصد کاهش یافت (ساریخانی، ۱۳۸۰، ۵۲).

به هر حال طی ۴۰ سال فعالیت علمی در جنگلهای شمال کشور، سطحی بالغ بر یک میلیون و ۳۰۰ هزار هکتار از این جنگلها تحت پوشش تهیه طرحهای جنگلداری قرار گرفت. هم‌اکنون از مجموع یک میلیون و ۳۴ هزار و ۴۲۱ هکتار طرحهای جنگلداری مصوب، ۵۰۲ هزار و ۳۷۹ هکتار معادل ۴۸/۵ درصد توسط مجریان دولتی، ۱۵۷ هزار و ۱۸۴ هکتار معادل ۱۵/۵ درصد توسط تعاونیهای جنگل نشین و ۳۷۴ هزار و ۸۳۸ هکتار معادل ۳۶/۲ درصد توسط بخش خصوصی اجرا می‌گردد. تغییر نظامهای جنگلداری، شیوه‌های جنگل‌شناسی، احیا و حفاظت و بهره‌برداری متناسب با ساختار و ویژگیهای جنگلهای شمال از جمله دستاوردهای حاصل از اعمال مدیریت نوین این جنگلهاست (دفتر طرح و برنامه سازمان جنگلها و مراتع، ۱۳۷۷، ۱۲).

نمودار ۱. سهم بخشهای دولتی، خصوصی و تعاونی از بدو تأسیس در طرحهای جنگلداری

با توجه به فراهم شدن زمینه های قانونی مذکور ایجاد و توسعه تعاونیهای منابع طبیعی با هدف گسترش مشارکت مردمی در منابع طبیعی در دهه ۱۳۶۰ در دستور کار سازمان جنگلها و مراتع کشور قرار گرفت به طوری که تا پایان سال ۱۳۸۰ بیش از ۸۰۰ تعاونی در زمینه های مختلف جنگل، مرتع، بهره برداری از محصولات فرعی و غیره تشکیل شد. این تعاونیها مجموعاً حدود ۵۰ هزار نفر عضو و ۵۷۳۴۱۱۸ هکتار را تحت پوشش دارند (آزادگان و آهنگریها، ۱۳۸۲). تعاونیهای منابع طبیعی در کشور به ویژه در دو بخش مرتع و جنگل رشد درخور توجهی داشته اند. در زمینه جنگل این تعاونیها شامل تعاونیهای مدیریت منابع جنگلی، تعاونیهای بهره برداری از محصولات فرعی و شرکت تعاونیهای احیا و بهره برداری و توسعه جنگل هستند. قبل از سال ۱۳۸۰ در مجموع ۸۲ تعاونی جنگل تشکیل گردید که این رقم تا پایان سال ۱۳۸۰ به ۸۵ تعاونی رسید.

اهم اهداف شرکت تعاونیهای احیا و بهره برداری و توسعه جنگل به شرح زیر است:

- کاهش تدریجی سرمایه گذاری دولت؛
- ایجاد اشتغال و کسب درآمد از محل فروش محصولات؛
- جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها؛
- ایجاد بستر مناسب برای مشارکت جنگل نشینان در مدیریت جنگلها؛
- جلوگیری از تجاوز و تخریب عرصه های منابع طبیعی و جلوگیری از چرای بی رویه دام؛
- تغییر مطلوب شیوه زندگی مردم جنگل نشین از طریق واگذاری امور تولیدی مرتبط در قالب شرکتهای تعاونی.

سوابق تأسیس تعاونیهای احیا و بهره برداری و توسعه جنگل

اولین تعاونی از این نوع در سال ۱۳۶۵ در شهرستان رشت با نام امام زاده ابراهیم با ۱۶۸۱ خانوار عضو و در سطح ۲۶۲۲۲ هکتار جنگل تشکیل گردید. در حال حاضر ۱۹ شرکت تعاونی در شمال کشور با ۶۹۴۵ نفر عضو و در سطح حدود ۱۳۵۰۱۷/۴ هکتار اراضی جنگلی فعالیت دارند. از این تعداد ۸ تعاونی در حوزه اداره کل گیلان، ۳ تعاونی در حوزه اداره کل گلستان و ۶ تعاونی در حوزه اداره کل مازندران (ساری) و ۲ تعاونی نیز در منطقه نوشهر قرار دارند. علاوه بر تعاونیهای جنگلداری در شمال ایران، حدود ۴۷ تعاونی جنگل نشین با وسعت ۵۳۶۲۷/۴ هکتار در سایر مناطق غیر از مناطق شمالی نیز در حال فعالیت می باشند (احتشام زاده، ۱۳۷۶، ۲؛ شاعری و سعدی، ۱۳۸۲، ۲۱).

در این تحقیق مشارکت اعضای تعاونیهای جنگل نشینان غرب استان مازندران در حفاظت از منابع جنگلی بررسی شده است. به این منظور کلیه جنگل نشینان غرب استان مازندران تحت پوشش مطالعه مقایسه ای قرار گرفته اند.

طبق تعریف سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری، جنگل نشینان این تحقیق کسانی هستند که در روستاهای حاشیه جنگل و یا در داخل آن زندگی می کنند و بخشی از معیشت آنها وابسته به منابع جنگلی است (خسروی، ۱۳۸۱، ۱۰).

بررسی پیشینه تحقیق نیز حاکی از ضرورت ایجاد شرایط مناسب برای تعاونیهای جنگل‌نشینان جهت جلب مشارکت اعضا در بهره‌برداری از منابع جنگلی است.

پیشینه تحقیق

ملک محمدی (۱۳۷۸، ۷) در طرحی پژوهشی به بررسی وضعیت تعاونیهای حوزه دریای خزر تا سال ۱۳۷۶ پرداخته است. طی این تحقیق مشکل اصلی در تعاونیها، فقدان برنامه ریزی منسجم و طراحی دقیق در مرحله تشکیل آنها و نبود آموزش برای مدیران تعاونیهاست.

اسدی (۱۳۸۵، ۷۲) در تحقیقی به این نتایج دست یافت: میانگین تعداد اعضای هر تعاونی ۱۲۳ نفر و میانگین وسعت تحت پوشش هر تعاونی ۵۵۸۰ هکتار بوده است. ۴۷/۵ درصد اعضا میزان توفیق تعاونیها در ایجاد اشتغال در منطقه را در حد زیاد و خیلی زیاد، ۵۴ درصد کمک تعاونیها به طرح ساماندهی خروج دام، ۴۲ درصد نقش تعاونیها در افزایش درآمد اعضا، ۴ درصد ارائه آموزش تعاونیها به اعضا و ۴۲ درصد نیز افزایش تولید چوب در منطقه توسط تعاونیها را در حد زیاد و خیلی زیاد بیان کرده‌اند.

عاقلی (۱۳۷۹، ۲) مطالعه خود را با هدف کلی بررسی نقش تعاونیهای جنگلداری استان مازندران در بهبود نظارت و کنترل بر امور حفاظت، احیاء بهره‌برداری اصولی از جنگلهای این استان انجام داده است. نتایج مطالعه وی نشان داد که میانگین عضویت افراد مورد بررسی و وضعیت نظارت و کنترل بر امور بعد از تشکیل تعاونی به مراتب بهتر از قبل از تشکیل تعاونیها بوده است.

صادقی گرمارودی (۱۳۷۹، ۱۵) در بررسی خود ضمن پرداختن به مباحثی همچون اهداف، فرایند، الگوها و موانع مشارکت مردم در منابع طبیعی، مهمترین زمینه‌های جلب مشارکت مردم در منابع طبیعی تجدید شونده را اجرای طرحهای جنگلداری، جنگلکاری و پارکها، بهره‌برداری و صنایع چوب و مرتعداری و بیابان‌زدایی توسط بخش خصوصی و تعاونی بر شمرده است.

جونز (Jones, 2003, 1) در مطالعه‌ای با عنوان «ارزشیابی تعاونیهای جنگلداری هندوران» به این نتیجه رسید که مزایای زیادی به وسیله تعاونیهای جنگلداری در سطح محلی ایجاد می‌شود. این تعاونیها می‌توانند امکان استخدام بیشتر، اقتصاد قویتر، کاهش قطع درختان و مدیریت صحیح جنگل را فراهم آورند.

آنچه در نتایج این بررسیها قابل توجه است، نقش مؤثر مشارکت مردمی در قالب تعاونیهای جنگل نشینان در حفاظت و بهره برداری صحیح از منابع جنگلی است.

اهداف تحقیق

تحقیق حاضر مبتنی بر اهداف اساسی زیر می باشد:

- شناخت ویژگیهای فردی، اقتصادی و اجتماعی اعضای تعاونیهای جنگل نشینان؛
- شناخت ویژگیهای فردی، اقتصادی و اجتماعی جنگل نشینان غیر عضو در تعاونیهای جنگل نشینان؛
- شناخت و مقایسه میزان مشارکت افراد عضو و غیر عضو تعاونی در بهره برداری از منابع جنگلی؛
- شناخت رابطه بین میزان مشارکت افراد مورد مطالعه در بهره برداری از منابع جنگلی با ویژگیهای فردی، اقتصادی و اجتماعی آنان.

مواد و روشها

این تحقیق به روش پیمایشی انجام شده و از نوع توصیفی-همبستگی می باشد. جامعه آماری این تحقیق در برگرفته جنگل نشینان عضو (N₁=۵۷۰) و غیر عضو تعاونی (N₂=۱۰۵۹۶) غرب استان مازندران، شامل چهار شهرستان رامسر، تنکابن، چالوس و نوشهر است. از بین این چهار شهرستان تنها در شهرستان رامسر دو تعاونی بنشکی و صفارود فعالیت دارند. با توجه به اینکه بررسی نقش تعاونیها در بهره برداری از منابع جنگلی به تنهایی

اطلاعات کمی را از تأثیر عضویت ارائه می دهد، این مطالعه به شکل مقایسه ای صورت گرفت و سعی شد حداقل معادل تعداد اعضای نمونه، افرادی از جامعه جنگل نشینان غیر عضو نیز انتخاب شوند و الگوی مشارکت آنها در بهره برداری مورد بررسی قرار گیرد. بدیهی است تفاوت رفتار این دو گروه از بهره برداران می تواند ناشی از عضویت در تعاونی باشد. گفتنی است که به دلیل تعلق تعاونیها به یکی از شهرهای منطقه یعنی رامسر، افراد عضو از همان شهرستان و افراد غیر عضو از چهار شهرستان چالوس، نوشهر، تنکابن و خود رامسر نمونه گیری شدند.

بر اساس فرمول کوکران، تعداد نمونه مناسب این تحقیق برای اعضا ۵۳ نفر به دست آمد. برای بالاتر بردن میزان دقت و اعتبار یافته ها، حجم نمونه اعضا به ۷۵ نفر افزایش یافت و به همین تعداد از افراد غیر عضو به عنوان گروه شاهد یا کنترل نمونه گیری شد. متغیر وابسته این تحقیق، نقش عضویت در تعاونیهای جنگل نشینان در بهره برداری از منابع جنگلی و متغیرهای مستقل آن سن، سواد، میزان زمین کشاورزی، میزان درآمد و عملیات مربوط به مشارکت در فعالیت بهره برداری می باشد. به جز متغیر آخر که از نوع ترتیبی است، سایر متغیرها فاصله ای هستند. جهت گردآوری داده ها و اطلاعات مورد نظر، پرسشنامه ای شامل: شرایط و ویژگیهای فردی پاسخگو شامل ۱۲ پرسش، ویژگیهای اقتصادی شامل ۱۳ پرسش، میزان مشارکت در بهره برداری از منابع جنگلی شامل ۷ پرسش طراحی و اجرا گردید. جهت تعیین روایی پرسشنامه ها از روایی محتوایی، سازه ای و ظاهری استفاده شد. روایی محتوایی پرسشنامه با استفاده از نظر متخصصان و استادان و پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری تعیین گردید. پیش آزمون جهت تعیین اعتبار پرسشنامه در منطقه مورد مطالعه انجام شد و با استفاده از نرم افزار SPSS (version 11.5) ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ برای میزان مشارکت در بهره برداری به دست آمد که نشان می دهد سؤالات پرسشنامه از اعتبار بالایی برخوردار است. پدهایزر (Pedhazur, 1982, 1) این میزان ضریب آلفای کرونباخ را برای تحقیقات غیر تجربی مناسب می داند. نمره مشارکت در بهره برداری، از مجموع پاسخ سؤالات تشکیل دهنده این بخش به دست آمد.

برای بررسی میزان مشارکت افراد مورد مطالعه در بهره برداری از منابع جنگلی از ۶ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده گردید. موارد این طیف شامل: هیچ، خیلی کم، کم، تا حدی، زیاد و خیلی زیاد است. برای هیچ مقدار عددی ۰، برای خیلی کم مقدار عددی ۱، برای کم مقدار عددی ۲، برای تا حدی مقدار عددی ۳، برای زیاد مقدار عددی ۴ و برای خیلی زیاد مقدار عددی ۵ در نظر گرفته شد. ۵ سؤال نیز به صورت باز پرسیده شد. با محاسبه ضریب پراکندگی (که حاصل تقسیم انحراف معیار بر میانگین است) مشخص شد که کمترین ضریب پراکندگی نشاندهنده بالاترین اولویت بوده و برای مواردی که ضریب پراکندگی آنها مشابه بوده، اولویت یکسانی در نظر گرفته شد. در تحلیل داده ها از آماره های توصیفی (توزیع فراوانی، درصد، درصد تجمعی، میانگین، دامنه) و استنباطی (آزمون t، آزمون من وایتنی تحلیل عاملی، تحلیل رگرسیون چند متغیره) استفاده شده است.

نتایج و بحث

نتایج این تحقیق مشتمل بر یافته های توصیفی و یافته های استنباطی می باشد. در بخش توصیفی به بررسی وضعیت موجود جامعه مورد مطالعه و در بخش استنباطی به بررسی روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق پرداخته شده است.

الف) بررسی وضعیت موجود جامعه مورد مطالعه

میانگین سنی اعضای این تعاونیها، متعلق به گروه سنی ۳۶ تا ۵۰ سال و مین مسن بودن اعضاست. همچنین ۹۴/۷ درصد اعضا را مردان تشکیل می دهند. میانگین سطح تحصیلات و میانگین میزان درآمد افراد عضو بالاتر از افراد غیر عضو می باشد. میانگین تعداد خانوار اعضا به دلیل مستتر بودن اعضا بالاتر است. میانگین سابقه عضویت ۱۱/۴ سال و نما ۱۵ سال می باشد و این مسئله نشان می دهد که اکثر اعضا از سابقه بالای عضویت برخوردارند. از میان ۷۵ نمونه عضو، ۶۷ نفر مسئولیت خود را در تعاونی مشخص کرده بودند. از این تعداد ۷۹/۱ درصد عضو معمولی و ۱/۵ درصد مدیر عامل و ۱۷/۱ درصد عضو هیئت مدیره هستند.

به لحاظ نوع اشتغال، کشاورزی با فراوانی ۱۸ نفر (۲۳/۷ درصد) بیشترین میزان اشتغال اصلی اعضا را تشکیل داده است. در میان افراد غیر عضو نیز کشاورزی با فراوانی ۱۶ نفر (۲۰/۸ درصد) بیشترین میزان اشتغال اصلی افراد غیر عضو را تشکیل داده است.

میانگین تعداد واحد دامی اعضا ۷۰ رأس و افراد غیر عضو ۵۰ رأس می باشد. این امر نشاندهنده بالاتر بودن تعداد واحد دامی جنگل نشیان عضو تعاونیها نسبت به جنگل نشیان غیر عضو و یا به عبارتی رواج دامداری در بین اعضاست.

مطالعه انجام شده نشان می دهد ۷۱ درصد از افراد عضو و ۸۶/۶ درصد از افراد غیر عضو فاقد زمین کشاورزی هستند و اکثریت اعضا کمتر از ۲۰۰۰ متر مربع زمین زراعی دارند.

میزان مشارکت در بهره برداری از منابع جنگلی

برای بررسی میزان مشارکت افراد مورد مطالعه در بهره برداری از منابع جنگلی از ۷ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده گردید. ۵ سؤال نیز به صورت باز در زمینه نوع، میزان و ابزار بهره برداری پرسیده شد. نتایج حاصل از الویت بندی در جدولهای ۱ و ۲ ارائه شده است. در این جداول کمترین ضریب پراکندگی نشاندهنده بالاترین اولویت است و برای مواردی که ضریب پراکندگی آنها مشابه می باشد، اولویت یکسانی در نظر گرفته شد.

نتایج حاصل از بررسی میزان مشارکت افراد در بهره برداری از منابع جنگلی نشان می دهد که در میان اعضا عملیات جمع آوری فراورده های جنگلی با ضریب پراکندگی ۰/۸ اولین اولویت و به دنبال آن عملیات کنترل و تبدیل و استحصال چوب، تعیین نوع درخت و سن درخت قابل بهره برداری (با شیوه علامت گذاری و ...) اولویتهای بعدی و پرداخت مالیات متناسب با میزان بهره برداری آخرین اولویت را تشکیل می دهند (جدول ۱).

در میان افراد غیر عضو عملیات جمع آوری فراورده های جنگلی با ضریب پراکندگی ۰/۹۱ اولین اولویت و عملیات حمل و نقل چوب و سایر محصولات جنگلی، تعیین نوع درخت و سن درخت قابل بهره برداری (با شیوه علامت گذاری و ...)، اولویتهای بعدی و پرداخت مالیات متناسب با میزان بهره برداری آخرین اولویت را تشکیل می دهند (جدول ۲).

جدول ۱. اولویت بندی فعالیت‌های مربوط به میزان بهره برداری از منابع جنگلی اعضا

ردیف	نوع مشارکت	میزان مشارکت (درصد)					میانگین	بهره برداری	نوع مشارکت	ردیف
		۱	۲	۳	۴	۵				
۱	جمع آوری فرآورده های جنگلی	۱۷/۳	۱۳/۳	۱۴/۷	۱۷/۴	۱۷/۳	۱/۸۸	۲/۳۶	۰/۸۰	۱
۲	کنترل، تبدیل و استحصال چوب	۳۴/۷	۹/۳	۱۸/۶	۱۴/۷	۱۶	۱/۹۲	۲/۲۰	۰/۸۷	۲
۳	تعیین نوع درخت و سن درخت قابل بهره برداری (با شیوه علامت گذاری و ...)	۳۷/۳	۹/۷	۱۲	۲۲/۷	۱۴/۷	۱/۹۸	۲/۲۰	۰/۹۰	۳
۴	حمل و نقل چوب و سایر محصولات جنگلی	۳۶	۹/۳	۱۶	۱۰/۷	۱۴/۷	۱/۸۸	۱/۹۶	۰/۹۶	۴
۵	کنترل و نظارت فرآوری محصولات چوبی	۳۷/۳	۱۲	۱۳/۳	۱۳/۳	۱۳/۴	۱/۸۸	۱/۹۳	۰/۹۷	۵
۶	تعیین ابزارها و روشهای بهره برداری (قطع، حمل و تبدیل درختان جنگلی، آوار تنوع برش درخت و غیره)	۴۵/۳	۹/۷	۶/۶	۱۴/۷	۱۲	۱/۹۶	۱/۸۵	۱/۰۶	۶
۷	پرداخت مالیات، متناسب با میزان بهره برداری از جنگل و یا برعکس	۶۵/۳	۱۴/۷	۲/۷	۱۰/۶	۶/۷	۱/۳۰	۰/۷۹	۱/۶۵	۷
هیچ = ۰ خیلی کم = ۱ کم = ۲ تا حدی = ۳ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵										

مآخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۲. اولویت بندی فاینهای مربوط به میزان بهره برداری از منابع جنگلی افراد غیر عضو

اولویت	ضریب پراکنندگی	میانگین	انحراف معیار	میزان مشارکت (درصد)						نوع مشارکت	ردیف
				خیلی زیاد	زیاد	تا حدی	کم	خیلی کم	بسیار کم		
۱	۰/۹۱	۱/۹۱	۱/۳۴	۵/۳	۱۸/۴	۲۱/۱	۹/۲	۹/۲	۳۶/۸	جمع آوری فرآورده های جنگلی	۱
۲	۱/۳۰	۱/۱۸	۱/۵۴	۱/۴	۱۱/۸	۱۰/۵	۱۱/۸	۹/۲	۵۵/۳	حمل و نقل چوب و سایر محصولات جنگلی	۲
۳	۱/۴۰	۱/۱۷	۱/۶۴	۲/۶	۱۳/۲	۱۰/۵	۶/۶	۶/۶	۶۰/۵	تعیین نوع درخت و سن درخت قابل بهره برداری (با شیوه علامت گذاری و ...)	۳
۴	۱/۵۱	۰/۹۱	۱/۳۷	۲/۶	۳/۹	۷/۹	۱۴/۵	۹/۲	۶۱/۹	کنترل، تبدیل و استحصال چوب	۴
۵	۱/۵۷	۰/۸۸	۱/۳۹	۲/۶	۲/۶	۱۳/۲	۷/۹	۹/۲	۶۴/۵	تعمیر ابزارها و روشهای بهره برداری (قطع، حمل و تبدیل درختان جنگلی، ارتقا، برش درخت و غیره)	۵
۶	۱/۶۵	۰/۷۱	۱/۳۰	۰	۶/۶	۷/۹	۱۱/۸	۵/۳	۶۸/۴	کنترل و نظارت فرآوری محصولات چوبی	۶
۷	۲/۱۸	۰/۵۳	۱/۱۵	۱/۴	۳/۹	۲/۶	۷/۹	۶/۶	۷۷/۶	پرداخت مالیات تصاعده، متناسب با میزان بهره برداری از جنگل و یا برعکس	۷

خیلی زیاد=۵ زیاد=۴ تا حدی=۳ کم=۲ خیلی کم=۱ هیچ=۰

منبع: یافته های پژوهش

یافته‌های حاصل از سؤالات باز نشان می‌دهد که بیشترین نوع بهره‌برداری از منابع جنگلی (۵/۱۴ درصد) توسط اعضا تهیه الوار و توسط افراد غیر عضو (۵/۱۴ درصد) تهیه چوب و میوه‌های جنگلی بوده است. ۵/۱۰ درصد از اعضا (بیشترین نسبت) اعلام کردند که میزان بهره‌برداری آنها از منابع جنگلی در حد نیاز و ۶/۲۸ درصد از افراد غیر عضو (بالاترین نسبت) بیان داشتند که میزان بهره‌برداری آنها به میزان کم بوده است. ۹/۲۸ درصد از اعضا و ۱۳ درصد از افراد غیر عضو برای برش از اره موتوری و بقیه از تبر و داس استفاده می‌کنند و برای حمل الوار ۴۴ درصد اعضا از ماشین و دستگاه‌های زیطور و پنج‌دار (دستگاه حمل الوار) و چارپایان و ۸/۲۰ درصد افراد غیر عضو از ماشین بهره می‌برند. ۴۷ درصد از اعضا از جنگل برای تولید الوار، کاتین، گردبینه و وسایل چوبی و ۴/۲۶ درصد از غیرعضو ها برای هیزم و ساختمان سازی و وسایل چوبی از جنگل استفاده می‌کنند. نتایج سؤالات باز نشان می‌دهد که نوع بهره‌برداری افراد عضو بیشتر صنعتی بوده در حالی که نوع بهره‌برداری افراد غیر عضو بیشتر مصارف خانگی و به صورت سنتی بوده است. افراد عضو از دستگاه‌های بهره‌برداری و حمل‌ونقل برای برداشت صنعتی و در مقیاس بالا استفاده می‌کنند در حالی که افراد غیر عضو به صورت سنتی و برای مصرف خود از جنگل بهره‌برداری می‌نمایند.

به هر روی در زمینه بهره‌برداری از منابع جنگلی برای افراد عضو و غیرعضو، عملیات جمع‌آوری فراورده‌های جنگلی اولویت اول را تشکیل داد که نشان داد هر دو گروه در استفاده از منابع غیر چوبی جنگل مشترک بودند.

ب) تحلیل همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه

در این قسمت ارتباط بین میزان مشارکت مخاطبان در بهره‌برداری، حفاظت، احیا و توسعه، میزان مشارکت اجتماعی مخاطبان، میزان واحد دامی تحت تملک و میزان بهره‌برداری بررسی می‌شود.

نتایج تحلیل همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه (جدول ۳) نشان می‌دهد بین میزان مشارکت مخاطبان در بهره‌برداری و میزان مشارکت مخاطبان در توسعه (با ضریب همبستگی ۰/۶۵۸)، بین میزان مشارکت مخاطبان در بهره‌برداری و احیا (با ضریب همبستگی ۰/۵۸۵) و نیز بین میزان مشارکت مخاطبان در بهره‌برداری و میزان مشارکت مخاطبان در حفاظت (با ضریب همبستگی ۰/۵۶۸) در سطح یک درصد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

بین میزان مشارکت اجتماعی مخاطبان با میزان مشارکت آنها در بهره‌برداری از منابع جنگلی (با ضریب همبستگی ۰/۵۶۸) در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بین میزان واحد دامی تحت تملک افراد مورد مطالعه با میزان مشارکت آنها در بهره‌برداری از منابع جنگلی در سطح پنج درصد (با ضریب همبستگی ۰/۱۶۳) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۳. تحلیل همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آماره پیرسون

رتبه	متغیر تصادفی اول	متغیر تصادفی دوم	مقدار ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
۱	میزان مشارکت مخاطبان در بهره‌برداری	میزان مشارکت مخاطبان در حفاظت	۰/۵۶۸	۰/۰۰۰
۲	میزان مشارکت مخاطبان در بهره‌برداری	میزان مشارکت مخاطبان در احیا	۰/۵۸۵	۰/۰۰۰
۳	میزان مشارکت مخاطبان در بهره‌برداری	میزان مشارکت مخاطبان در توسعه	۰/۶۵۸	۰/۰۰۰
۴	میزان مشارکت اجتماعی مخاطبان	میزان مشارکت مخاطبان در بهره‌برداری	۰/۵۶۸	۰/۰۰۰
۵	میزان واحد دامی تحت تملک	میزان مشارکت در بهره‌برداری	۰/۱۶۳	۰/۰۴۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش

مقایسه میزان مشارکت افراد عضو و غیر عضو در مدیریت منابع جنگلی بر اساس ویژگیهای فردی و

خانوادگی

بر اساس آزمون t (جدول ۴) میزان مشارکت افراد عضو و غیر عضو در بهره‌برداری از منابع جنگلی با یکدیگر در سطح یک درصد تفاوت معنی‌داری دارد. بررسی میانگین نمره

مشارکت این دو گروه در بهره برداری از منابع جنگلی حاکی از آن است که مشارکت افراد عضو در بهره برداری از این منابع بیش از افراد گروه دیگر است. این آزمون نشان می‌دهد که میزان مشارکت اجتماعی افراد عضو و غیر عضو با یکدیگر در سطح یک درصد تفاوت معناداری دارد. بررسی میانگین نمره مشارکت اجتماعی این دو گروه حاکی از آن است که مشارکت اجتماعی افراد عضو بیش از افراد گروه دیگر است. همچنین سن افراد عضو و غیر عضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معنی‌داری داشت. بررسی میانگین نمره سن این دو گروه حاکی از آن است که افراد عضو مستتر از افراد گروه دیگر هستند. براساس نتایج آزمون مذکور، درآمد افراد عضو و غیر عضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معناداری دارد. بررسی میانگین نمره درآمد این دو گروه مبین آن است که افراد عضو درآمد بالاتری نسبت به افراد غیر عضو دارند.

همچنین سطح تحصیلات افراد عضو و غیر عضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معنی‌داری داشت. بررسی میانگین نمره سطح تحصیلات این دو گروه مبین آن است که افراد عضو سطح تحصیلات بالاتری نسبت به افراد غیر عضو دارند. و سرانجام نتایج آزمون t نشان می‌دهد که میزان زمین کشاورزی افراد عضو و غیر عضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معنی‌داری دارد. بررسی میانگین میزان زمین کشاورزی این دو گروه نمایان می‌سازد که افراد عضو زمین کشاورزی بیشتری نسبت به افراد غیر عضو دارند.

جدول ۴. مقایسه دو گروه مورد مطالعه از نظر میزان مشارکت در مدیریت منابع جنگلی

براساس برخی ویژگیهای فردی و خانوادگی

ردیف	متغیر گروه بندی	سطح	متغیر مقایسه ای	میانگین	انحراف معیار	مقدار آماره t	سطح معنی داری
۱	عضویت	۱	سن (سال)	۴۵/۳۰	۱۳/۴۵	۲/۱۸۰	۰/۰۳۱
		۲		۴۰/۰۲	۱۶/۱۵		
۲	عضویت	۱	سطح تحصیلات (مقطع)	۳/۷۵	۱/۸۶	۲/۶۵۳	۰/۰۰۹
		۲		۲/۹۷	۱/۷۳		
۳	عضویت	۱	درآمد (تومان)	۰/۰۲۳	۱۱۷۰۶۹/۳۴	-۲/۲۹۹	۰/۰۱۶
		۲		۰/۰۱۶	۹۲۷۶۲/۶۱		
۴	عضویت	۱	میزان زمین کشاورزی (مترمربع)	۲۰۱۳/۲۵	۵۷۷۰/۲۶	۲/۱۳۰	۰/۰۳۵
		۲		۵۵۷/۳۳	۱۵۷۸/۳۳		
		۲		۱۰/۹۷	۱۱/۵۴		
۵	عضویت	۱	میزان مشارکت در بهره برداری (نمره)	۱۳/۸۱	۱۰/۷	۳/۸۳	۰/۰۰۰
		۲		۸	۷/۶۹		
۶	عضویت	۱	مشارکت اجتماعی (نمره)	۲/۱۷	۱/۲۹	۵/۵۲	۰/۰۰۰
		۲		۱/۱۷	۰/۸۹		

مأخذ: یافته های پژوهش

مقایسه میزان مشارکت افراد عضو و غیر عضو در عملیات مرتبط با بهره برداری از منابع جنگلی در این تحقیق برای بررسی تفاوت بین دو گروه مورد مطالعه از نظر مشارکت در هر یک از عملیات مشارکت در بهره برداری از منابع جنگلی که با مقیاس ترتیبی سنجیده شده بودند، از آزمون من وایتنی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ آمده است. نتایج حاصل از تحلیل و مقایسه میانگینهای رتبه ای که بخشی از پارامترهای آزمون من وایت نی تلقی می شود، نشان می دهد که در عملیات مربوط به بهره برداری از منابع جنگلی، مشارکت اعضا بالاتر از افراد غیر عضو می باشد. در آزمونهای ناپارامتریک مقایسه میانگین رتبه ای بیشتر نشان دهنده بر خورداری بالاتر گروه مذکور از صفت مورد مطالعه است.

جدول ۵. مقایسه میزان مشارکت افراد دو گروه مورد مطالعه در عملیات مرتبط با بهره برداری از منابع جنگلی

میزان معنی داری	مقدار یو "من و اینتی"	میانگین رتبه‌ای	متغیر مقایسه‌ای	سطح	متغیر گروه‌بندی	رتبه
۰/۰۰۱	۲۰۴۹/۵	۸۶/۵۳	تعیین ابزارها و روشهای بهره برداری (قطع، حمل و تبدیل درختان جنگلی، ارتفاع برش درخت و غیره)	عضو	عضویت	۱
		۶۵/۳۳		غیر عضو		۲
۰/۰۰۱	۲۰۴۶/۵	۸۶/۵۷	تعیین نوع درخت و سن درخت قابل بهره برداری (با شیوه علامت گذاری و ...)	عضو	عضویت	۱
		۶۵/۲۹		غیر عضو		۲
۰/۰۰۵	۲۱۲۸/۵	۸۵/۴۹	حمل و نقل چوب و سایر محصولات جنگلی	عضو	عضویت	۱
		۶۶/۲۸		غیر عضو		۲
۰/۰۰۰	۱۷۵۲	۹۰/۴۵	کنترل، تبدیل و استحصال چوب	عضو	عضویت	۱
		۶۱/۳۶		غیر عضو		۲
۰/۰۰۰	۱۸۰۱	۸۹/۸۰	کنترل و نظارت فرآوری محصولات چوبی	عضو	عضویت	۱
		۶۲/۰۱		غیر عضو		۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تحلیل رگرسیون مشارکت در بهره برداری از منابع جنگلی

نتیجه تحلیل رگرسیون نشان داد که مشارکت در بهره برداری از منابع جنگلی (Y) تابعی از مشارکت افراد در حفاظت (X_1) و توسعه (X_2) است که معادله آن به شرح زیر می باشد:

$$Y = 0.556X_1 + 0.354X_2$$

ضریب تعیین (R^2) برای این دو متغیر وارد شده در معادله رگرسیون ۰/۶۳۳ به دست آمد (جدول ۶) که نشان دهنده میزان توان نسبتاً بالای متغیرهای مستقل در پیش بینی تغییرات متغیر وابسته (بهره برداری) می باشد. ضریب تعیین تعدیل شده (\bar{R}^2) برای این معادله رگرسیون ۰/۶۲۶ درصد استخراج گردید (جدول ۶). این تحلیل نشان می دهد حدود ۶۳ درصد تغییرات متغیر وابسته توسط دو متغیر مستقلی که وارد معادله رگرسیون شده اند تعیین می شود.

جدول ۶. تحلیل رگرسیون مشارکت در بهره برداری از منابع جنگلی

متغیرها	B	B	t	Sig t	F	Sigf	r	R^2
ضریب ثابت	۱/۶۹۸	-	۱/۸۶۲	۰/۰۶۵	-	۰/۰۰۰	-	-
حفاظت	۰/۲۴۳	۰/۵۵۶	۸/۳۷۶	۰/۰۰۰	۱۱۸/۷۱۲	۰/۰۰۰	۰/۷۳۵	۰/۵۳۶
توسعه	۰/۲۷۹	۰/۳۵۴	۵/۳۲۷	۰/۰۰۰	۹۰/۶۶۸	۰/۰۰۰	۰/۷۹۶	۰/۶۲۶

مأخذ: یافته های پژوهش، B = ضریب غیر استاندارد، B = ضریب استاندارد شده، t = ضریب همبستگی، R^2 = ضریب تعیین، \bar{R}^2 = ضریب تعیین تعدیل شده

نتیجه گیری و پیشنهاد

طی تحقیق انجام شده در منطقه غرب استان مازندران بر روی دوتعاونی بنشکی و صفارود واقع در حوزه شهرستان رامسر نتایج زیر حاصل شد:

میانگین سنی اعضای این تعاونیها متعلق به گروه سنی ۳۶ تا ۵۰ سال و مین مسن بودن اعضا بوده است. از طرفی ۹۴/۷ درصد اعضا را مردان تشکیل داده اند که این نشان دهنده تمایل

بیشتر مردان برای مشارکت در فعالیتهای تعاونی است. دلیل مهم این امر را می توان حجم بالای فعالیتهای تعاونی در عرصه های بهره برداری دانست.

سطح تحصیلات و میزان درآمد افراد عضو بالاتر از افراد غیر عضو بوده و این نشان داده است که افراد تحصیل کرده تمایل بیشتری به عضویت در تعاونی دارند و بر اساس آگاهی شان عضویت را به سود خود می دانند.

بالا بودن درآمد را می توان ناشی از سودآوری فعالیتهای تعاونی دانست که امکان کسب درآمد بالاتر و بهبود معیشت خانوار را برای اعضا فراهم می کنند. بر اساس نتایج حاصل از تحقیق، میانگین تعداد خانوار اعضا به دلیل مستتر بودن اعضا، بالاتر بوده است.

میانگین سابقه عضویت ۱۱/۴ سال و نما ۱۵ سال می باشد. بخش اعظم افراد عضو از بدو تأسیس به عضویت تعاونی درآمدند و عضویت جدید در قالب کارمندی بوده که بر اساس نیاز به تخصص آنها استخدام و عضو شدند و افراد متقاضی در روستاهای تحت پوشش به تعداد زیادی وجود دارند که تعاونی به واسطه محدودیتهایی که دارد امکان عضوگیری از آنها را ندارد و این می تواند به علت مقبولیت و عملکرد مثبت تعاونیها در منطقه باشد که جنگل نشینان را به سوی عضویت و فعالیت در تعاونی جذب می کند.

اغلب جنگل نشینان از زمینهای حاشیه جنگل برای کشاورزی استفاده می کنند و اگر کسی زمینی در داخل جنگل داشته باشد از وی خریداری گردیده و در حاشیه به او زمین داده شده است. در مورد تمامی اعضا و بخش اعظم افراد غیر عضو این کار انجام شده است. تعاونیها می کوشند تا آنجا که امکان دارد از نیروی کار اعضا برای فعالیتهای خود استفاده کنند و در صورتی که اعضا دانش فنی لازم را برای برخی از فعالیتهای نداشته باشند از نیروی کار جدید عضوگیری می کنند و یا از کارگر روزمزد و یا پیمانی مجرب برای بهبود فعالیتهای تعاونی بهره می جویند.

در زمینه بهره برداری از منابع جنگلی برای افراد عضو و غیر عضو، عملیات جمع آوری فراورده های جنگلی اولویت اول را داشته که نشان داده است هر دو گروه در استفاده از

منابع غیر چوبی جنگل مشترک بوده‌اند. هرچه میزان واحد دامی بیشتر باشد، مشارکت در بهره‌برداری بیشتر بوده و لذا باید در طرح‌های متمرکز بر بهره‌برداری، اعضای دارای واحد دامی بیشتر به عنوان مخاطبین درجه اول در نظر گرفته شوند.

بر اساس آزمون t، میزان مشارکت افراد عضو و غیر عضو در بهره‌برداری از منابع جنگلی با یکدیگر در سطح یک درصد تفاوت معنی‌داری داشت. بررسی میانگین نمره مشارکت این دو گروه در بهره‌برداری از منابع جنگلی حاکی است که مشارکت افراد عضو در حفاظت، احیا و بهره‌برداری از این منابع بیش از افراد گروه دیگر است. بر اساس آزمون t، سطح تحصیلات و سن و میزان زمین زراعی افراد عضو و غیر عضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معنی‌داری داشت. بررسی میانگین نمره این دو گروه نشان داد که افراد عضو در تمامی موارد فوق در سطح بالاتری نسبت به افراد غیر عضو قرار دارند.

در بین فعالیتهای مربوط به میزان مشارکت در بهره‌برداری از منابع جنگلی، فعالیتهای تعیین ابزارها و روشهای بهره‌برداری (قطع، حمل و تبدیل درختان جنگلی، ارتفاع برش درخت و غیره)، تعیین نوع درخت و سن درخت قابل بهره‌برداری (با شیوه علامت گذاری و...)، حمل و نقل چوب و سایر محصولات جنگلی، کنترل و تبدیل و استحصال چوب، کنترل و نظارت فراوری محصولات چوبی، در بین افراد عضو و غیر عضو تفاوت معنی‌دار داشت و میانگین اعضا بالاتر بود.

افراد عضو و غیر عضو همگی از این نکته اطلاع داشتند که تنها در صورتی می‌توانند از چوب جنگلی استفاده کنند که امکان بهره‌برداری درخت توسط کارشناس تأیید شده باشد و به اصطلاح درخت چکش خورده باشد. با این حال میانگین میزان آگاهی و هماهنگی با منابع طبیعی توسط اعضا بیشتر از افراد غیر عضو بوده است. بهره‌برداری از محصولات غیر چوبی جنگلی محدود به استفاده از میوه‌های جنگلی چون ازگیل، آلوچه، تمشک، گردو و سیب جنگلی بوده که در بین هر دو گروه اولویت اول بهره‌برداری را به خود اختصاص داده است.

بر اساس تحلیل رگرسیون، مشارکت افراد در حفاظت و توسعه منابع جنگلی بر میزان مشارکت آنان در بهره‌برداری از این منابع تأثیر گذاشته است.

طی نتایج حاصل از تحقیق بین افراد عضو و غیر عضو در میزان مشارکت در بهره‌برداری تفاوت معنی‌داری وجود داشته و همچنین میانگین مشارکت اعضا در اکثریت عملیات بالاتر از افراد غیر عضو بوده است. بر این اساس می‌توان عضویت را عامل مهم و کلیدی در مشارکت بیشتر بیان کرد، لذا باید سعی شود تعاونیها با سازماندهی بهتر و بیشتر و تشکیلات منسجم‌تر در نقاط مستعد استقرار یابند تا امکان بهره‌برداری بهینه را در سایر نقاط فراهم کنند.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. به علت مؤثر بودن تعاونیهای مورد مطالعه در بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی در منطقه رامسر، امکان ایجاد و گسترش آن در سایر نقاط غرب استان مورد بررسی و مطالعه کارشناسان قرار گیرد. براساس نتایج این تحقیق، ۷۱/۶ درصد پاسخگویان در چهار شهرستان غرب استان نسبت به ایجاد تعاونی و عضویت در آن نظر مثبت داشتند و آن را یک تشکل کارا و سودمند دانستند. از طرف دیگر بر اساس نظر کارشناسان منابع طبیعی، در شهرستان تنکابن نیز در جنگلهای منطقه لیره سر ظرفیتهای ایجاد این تعاونیها وجود دارد.
۲. تعاونیها امکان تشکیل صنایع تبدیلی همچون آب معدنی را دارند که با استفاده از چشمه‌های آب معدنی موجود در منطقه تحت پوشش خود می‌توانند به این کار اقدام نمایند.
۳. امکان تبدیل الوار به اشکال اقتصادی تر آن در منطقه فراهم شود تا ارزش افزوده محصولات چوبی تعاونیها ارتقا پیدا کند.
۴. دوره‌های آموزشی در زمینه حفاظت از منابع جنگلی و بهره‌برداری پایدار از آنها برای اعضای تعاونیها، برقرار شود.
۵. از آنجا که میانگین واحد دامی اعضا از افراد غیر عضو بالاتر است و بین میزان واحد دامی تحت تملک اعضا و مشارکت آنها در بهره‌برداری رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد، پیشنهاد می‌شود که برای موفقیت بیشتر در طرحهای خروج دام از جنگل و تعادل دام و مرتع، از اعضای با واحد دامی بیشتر استفاده شود.

منابع

۱. آزادگان، علی و آهنگریها (۱۳۸۲)، بررسی وضعیت توسعه و مشارکت در تعاونیهای جنگل نشینان غرب استان مازندران، اداره کل منابع طبیعی غرب استان مازندران.
۲. احتشام زاده، محمد (۱۳۷۶)، نگرشی بر وضعیت تعاونیهای کشاورزی و بهره برداری احیای جنگل، سازمان جنگلها و مراتع کشور.
۳. اسدی، علی (۱۳۸۵)، بررسی وضعیت تعاونیهای منابع طبیعی در سطح کشور، سازمان جنگلها و مراتع کشور، وزارت جهاد کشاورزی و منابع طبیعی.
۴. انصاری، حمید (۱۳۶۷)، مدیریت جنگلهای شمال، نشریه جنگل و مرتع، شماره ۱، صفحه ۵۱۳، ناشر سازمان جنگلها و مراتع کشور.
۵. جلالی، رسول (۱۳۶۷)، بررسی وضعیت جنگلهای ایران (با تأکید بر جنگلهای شمال کشور)، معاونت امور تولیدی کشاورزی، صفحه ۴۸.
۶. خسروی، احمد (۱۳۸۱)، تاریخچه و شناسنامه اجرائی طرحهای جنگلداری در کشور، دفتر فنی جنگلداری سازمان جنگلها و مراتع کشور.
۷. دفتر طرح و برنامه سازمان جنگلها و مراتع کشور (۱۳۷۷)، تحلیلی بر وضعیت موجود منابع طبیعی تجدیدشونده، نشریه جنگل و مرتع، شماره ۴۱، صفحه ۱۲.
۸. رمضان زاده، فاطمه (۱۳۸۴)، درختان ایستاده می میرند، مجله الکترونیکی مازندنومه، شماره ۲۰، صفحه ۳.
۹. ساریخانی، نصرت اله (۱۳۸۰)، بهره برداری جنگل، مؤسسه انتشارات، چاپ دانشگاه تهران.
۱۰. شاعری، علی محمد و حشمت... سعیدی (۱۳۸۲)، راهنمای عملی مشارکت و ترویج منابع طبیعی، نشر پونه
۱۱. صادقی گرمارودی و علی محرم (۱۳۷۹)، نقش مشارکت مردم در حفظ، احیا، توسعه و بهره برداری از منابع طبیعی، مجموعه مقالات اولین همایش منابع طبیعی، مشارکت و توسعه، انتشارات دفتر ترویج و مشارکت مردمی سازمان جنگلها و مراتع کشور، تهران.

۱۲. عاقلی، حسین (۱۳۷۹)، بررسی نقش تعاونی های جنگل داری در بهبود نظارت و کنترل بر امور احیاء، حفاظت و بهره برداری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران .
۱۳. عرفانی فرد، سیدیوسف و شامخی (۱۳۸۳)، نقش جنگل های دست کاشت و درختان خارج از جنگل در مدیریت پایدار جنگل ها، جنگل و مرتع، شماره ۶۵، صفحه ۱۲.
۱۴. فرهادیان، همایون (۱۳۷۶)، نقش آموزش - ترویج در امر حفاظت از جنگل ها از دیدگاه مدیران سازمان جنگل ها و مراتع، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۵. قاسمی، علی اصغر (۱۳۸۰)، بررسی زمینه های مشارکت شوراهای اسلامی روستایی در فعالیت های ترویج و توسعه منابع طبیعی استان مازندران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۶. سازمان جنگلها و مراتع کشور (۱۳۸۰)، آخرین آمار کمی کیفی از سطح و وضعیت جنگل های کشور، دفتر مهندسی و مطالعات منابع طبیعی، دفتر جنگل داری .
۱۷. ملک محمدی، ایرج (۱۳۷۸)، طراحی الگوی ساختاری تعاونیهای جنگل نشین برای مشارکت نظام یافته مردمی در مدیریت جنگل، مجموعه مقالات همایش منابع طبیعی مشارکت و توسعه، شماره ۳۶، صفحه ۷، ناشر سازمان جنگلها و مراتع کشور.
18. FAO (2005), Problems related to the over exploitation of natural resources terms of use and policy notice.
19. Jones, M.J.(2003), Evaluation of Honduran forestry cooperatives: Five case studies, Unpublished M.Sc thesis, submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of science in forestry Michigan Technology University.
20. Pedhazur. E.J. (1982), Multiple regressions in behavioral research: Explanation and Prediction, New York: Reinhart & Winston.